# СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 281. Джерзи Ситі, Н. Дж., середа, 3. грудня, 1924.

VOL. XXXII. No. 281. Jersey City, N. J., Wednesday, December 3, 1924. THREE CENTS


# Отворенне послідної сесії 68-ого конґресу.

ВАШИНГТОН, 1. грудня. — Нині почалася послідна сесія 68-ого конгресу.

Сенат відбув нині одногодинне засідание. Воно обмежилося до вступних формальностий. На столику перед кріслом покійного сенатора Лоджа лежав вінець. Сенат заприсягнув нових членів. В ньому не внесено нині ніяких нових проектів.

Палата послів відбула двогодинне засідание. Воно почалося від відчитання членів. За тим пішло заприсяження нових конгресменів. Опісля палата рішила визначити день 15. грудня на врочисте богослуження в честь Вилсона.

### МАЙНЕРСЬКА ЮНІЯ ПРОТИ СТРАЙКУ МАЙНЕРІВ.

СКРЕНТОН, Па., 1. грудня.— Виконавчий комітет першого округа майнерської юнії рішив не признати страйку 12,000 майнерів Пенсилвенійської Вуглевої Компанії та приказав всім страйкарам вертати сейчас до роботи або наразитися на викинення з юнії.

Заряд юнії дав майнерам час до середи. В четвер уряд стане відкликати чартери непослушних відділів.

Тимчасом страйк починае зростати. За ним починають потягати майнери Гудсон Ковл Ко. у числі 22,000.

### КАНДИДАТ ЗВЕРНУВ ЖЕРТВИ НА СВОЮ ВИБОРЧУ КАМПАНІЮ.

ВАШИНГТОН, 1. грудня. — Сенатор Бора заявляе, що він звернув до цента кожду жертву на свою виборчу кампанію.

На сю ціль зложено йому близько 3 тисячі долярів. Він видав на свій вибір коло 990 долярів, і рішився покрити сей видаток з власної кишені.

### МАЮТЬ ДОСИТЬ ПРОГОЛОШУВАННЯ ПОДАТКІВ.

ВАШИНГТОН, 1. грудня. — В конгресі внесено зараз на першому засіданню зимової сесії аж три проекти про відкликанне закона про подаванне до публичного відома податкових сум, уплачених ріжними корпораціями та приватними людьми.

### ЗАДЕРЖАЛИ ІМІГРАНТІВ.

НЮ ЙОРК, 1. грудня. — Іміграційний уряд задержав нині 14 пасажирів з кораблів Копенгагена та Христіянії. Причиною були непорядки з пашпортами.

Зате урядники без вагання допустили до Америки 5-дневу дитину А. Соколовської, котра вродилася на морю. Урядники станули на становищи, що дитина мае право приїзду до Америки, хоча без пашпорту, бо вона вродилася вже по візованню пашпорта.

### ЗДОБУТИ ПРОГИБІЦІЙНОГО ЗАКОНА НА РІК.

ВАШИНГТОН, 1. грудня.— Вашингтонська поліція подае, що за послідний адміністраційний рік вона арештувала 14,013 людий за переступленне прогибіційного закона. За пяньство арештовано 9,013 осіб.

### ШПИТАЛЬНІ СТУДЕНТИ ЗБИРАЮТЬ МІЛІОН ДОЛЯРІВ НА ШПИТАЛЬ.

НЮ ЙОРК, 1. грудня. — Студенти й студентки презбитеріянської школи для шпитальної обслуги рішилися зібрати один міліон долярів на виставлення нової медичної школи та бурси для учеників сеї школи.

### НОВІ ПРАВНИЧІ ЗАХОДИ В СПРАВІ САККА Й ВАНЦЕТІ.

ДЕДГЕМ, Месечусетс, 1. грудня. — Адвокати Сакка й Ванцеті, двох італійських анархістів, яких свого часу засуджено за вбитте одного фабричного касіера, знова внесли нове поданне до суду, в якім просять о переслуханне нових свідків, які стверджують безвинність обжалованих.

### КАЄС ЗАПОВІДАЄ ЗМІНИ.

МЕКСИКО, 1. грудня. — Новий мексиканський президент заповідае, що він наперед прочистить мексиканський уряд з усіх урядників, що надуживають своеї влади або даються підкуплювати. Опісля він збирається зменчати мексиканську армію з 75,000 люда на 25,000.

### ЗАВЗЯТА ЗАЛОГА КОРАБЛЯ.

НЮ ЙОРК, 1. грудня. — Сюди приїхав корабель Форт Вікторія, котрого пасажири та залога росповідають цікаву пригоду зі залогою вітрильного корабля, Блуберда, котрий вони стрінули на повнім морю, безвладним, зданим на ласку й неласку филь.

Блуберд їхав з ладунком магогенового дерева з Бермуди до Бостону та попав в полосу сильної бурі. Вітрюга змела всі вітрила корабля на шкамаття, розбила його керму, обезвладнила його зовсім. Капітан, котрого вся залога південні Мурини, вислав телеграму о допомогу. Капітан Форт Вікторії стрінув зараз Блуберда та запропонував капітанови перебрати всіх його моряків на свій корабель та відставити до порту. Капітан, однак, і залога заявили йому, що вони свого корабля не покинуть. Вони ждуть на допомогу урядового ратункового корабля, та сподіються, що він затягне їх корабель до порту. Форт Вікторія так і лишив Блуберда на морю серед бурі.

### ХОЧЕ ЗМІНИ ІМІГРАЦІЙНОГО ЗАКОНА.

ВАШИНГТОН, 1. грудня. — Конгресмен Натан Перлман вніс у конгресі проект закона, щоби поправити теперішний іміграційний закон так, аби на будуче жінці, мужеви, дітям, братям і сестрам американського горожанина або горожанки та декларанта або декларантки (імігранта з першими горожанськими паперами) вільно було приїздити до Злучених Держав [illegible]

### БАНКИРІ ЗАСУДЖЕНІ НА ВЯЗНИЦЮ.

Торонто, Канада, 1. грудня.— Суд засудив 3 бувших урядників банку Говм Бенк оф Канада на 18 до 24 місяців вязниці за те, що вони своею недбалою господаркою спричинили банкроцтво свого банку.

### ЦІКАВИЙ ПОДРУЖИЙ ПРОЦЕС.

Денвер, Колорадо, 1. грудня. — Місцевий суд дістав позов пані Ірени Бер, розведеної жінки богатого нюйорського купця, проти пані Елсі Берової, другої його жінки. Позовничка скаржить другу жінку свого мужа за 400.000 дол. відшкодованне за забранне любови її мужа.

### ВЕЛИКИЙ ПРОГИБІЦІЙНИЙ ПОЛОВ.

Ню Йорк, 1. грудня. — Прибережна прогибіційна сторожа заарештувала на повному морю 6 корабликів, які, як вона каже займалися пачкованнем алкоголю до Ню Йорку й околиці.

### СМЕРТЬ В ОГНИ.

Ню Йорк, 1. грудня. — Підчас пожару комірного дому на Вест 63-ій вулиці в сьому місті згинуло в огни 6 людий. Десятеро других вднесло тяжкі попарення. Пожарні сторожі з нараженем власного життя вратували десятки людий від подібної смерти. Пожар розгорівся головно через те, що пожарна сторожа через випадок на дорозі не приїхала на час.

### ЦІКАВА ЗАЯВА.

В Ужгородській ґазеті знаходимо таку заяву:

„Отсим заявляю, що виступаю з комуністичної партії і перестаю бути секретарем комуністичної партії в с. Датурці. Яко чесний чоловік, не можу людям брехати в очі й обіцяти все, знаючи, що того ніколи е можна сповнити. Жалую свого вступу до комуністичної партії. Хочу чесно працювати для добра руського робочого народу в рядах с. д. роб. партії Підкарпатської Руси і тому до неї вступаю. . .

Лятурка, 15. вересня 1924.

Ілько Кушнір.

### СКЛАД СІЛЬСЬКИХ РАД НА КОРОСТЕНЩИНІ.

Цікаву статистику складу сільських рад в Коростенському окрузі на Волині знаходимо у „Вістях" з 24. 10. Всіх членів рад в 3992, в тім 3682 мущин і 310 жінок. По соціяльному становищу члени рад діляться так: членів комітетів незаможних селян 2574 инших селян — 1085, робітників 148 службовців — 173 червоноармейців — 12. По партійности комуністів 180, безпартійних 3812. По національности: Українців 3240, Росіан 104, Німців 217 Жидів 157, Поляків 251, инших 23. — Звертае увагу досить поважна цифра жінок, абсолютна перевага в радах незаможників, хоч вони не становлять більшости сільського населення і зникаюче число комуністів. Національний склад сільських рад говорить, що Коростенський округ, як зрештою ціле Лівобережже, сильно розріжене чужонаціональним елементом.

### ПРОТИ НАПАДУ В ПАСІЦІ.

До одної літри гарячої води дається 5 дкг. скристалізованого карболевого квасу і 5 дкг. ґліцерини, в цьому плині намочується губку і затикається нею око того улия, на котрий є напад.. Мае остати лише малий отвір для одної пчоли. З причини неприємного запаху чужа пчола не влізе, але своя влазить Як лише зачинається напад, вистарчить посмарувати тим плином очко. При здійманню роя, щоби пчоли не кусали, добре є також цим плином посмарувати руки.



### НАРОДНЯ ОСВІТА НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ 1923-4 РОКУ.

Заступник комісаря народної освіти України Я. Ряппо робить на сторінках харківських „Вістей" (ч. 234. з 24. 10.) підсумки рботи в попередному шкільному році в царині освіти.

Минулий рік є переломовий в сторону поліпшення просвітної справи, але це не значить, що просвітна справа стоїть добре, до цього ще далеко. Віновлення сітки народної школи, знищеної горожанською війною, голодом і браком грошевих засобів зробило поступи. Всіх установ соціяльного виховання (початкові школи) було 17.366, учителів в них 52.792 учеників 1,607.578. Але ці установи обнимають всього 44,9 проц. дітей у віці від 6—12 років і 24,3 проц. у віці 8—15 років. Професіональні школи утворені з колишніх ґімназій та инших середніх шкіл, мають 66.000 учеників. Процент робітників і селян в цих школах зростае. Сітка вищих шкіл стабілізується" (вона зменшена), щоб усунути діспропорцію між професіональною і вищою освітою. Шкіл дмя неграмотних було 99.236, шкіл для малописьменних — 987. Позашкільних установ просвітного характеру було робітничих клюбів 1.128, народніх домів — 2.004, читалень — 2764, партійних шкіл 45. Особливу увагу звернено на видавництво українською мовою. У державному видавництві число назв українських книжок становить 55.4 процент, число примірників — 66 проц., у видавництві „Червний Шлях" назв становлять 64.5 прц. примірники 75 прц. Видатки на народню освіту з місцевого буджету (губернії округи, райони становили 24 прц. цілого буджету, в цифрах 18 міліонів рублів з центрального буджету — 12.800.671 рублів.

### УТЕРТОЮ СТЕЖКОЮ.

На засіданню львівського маґістрату унеfísважнено вибори до львівського кагалу, які відбулися літом с. р.. Причиною уневажнення виборів, в яких побідили сионісти, мае бути факт, що виборів не оголошено в 52 жидівських громадах які належать до Львова.

# Естонська поліція здавила комуністичну революцію в Ревалі

РЕВАЛЬ, столиця Естонії, 1. грудня. — Нині викликали тут естонські комуністи революцію, щоб повалити естонську національну владу, а натомісць установити комуністичну „диктатуру пролетаріяту".

Вони напали на кілька урядових будинків і захопили їх при помочі гармат і ручних ґранат.

Але цілий сей переворот довго не тревав, бо місцева поліція окружила революціонерів і по короткій борні взяла їх в полон.

Проти революціонерів витягнено і військо і навіть тенки, але показалось, що не треба було.

У битвах згинуло 15 осіб, між іншими міністер шляхів Карк.

Премієра Акела хотіли комуністи убити і напали на його дім, але він вийшов був з дому на кілька хвилин перед нападом і так спас свое життє.

Загалом згинуло у борні 15 осіб; ранених є до 50.

В місті проголошено военний стан і военний суд зачав уже судити полонених комуністичних переворотців.

### ФРАНЦІЯ ХОЧЕ ВЕЛИКИХ ПОЛЕКШ У СПЛАТІ ДОВГУ АМЕРИЦІ.

ПАРИЖ. 1. грудня. — Тутешні ґазети повідомляють, що дотеперішній французький амбасадор Жісран у Вашингтоні веде саме тепер переговори з американським правительством у справі сплати довгу Злученим Державам.

Франція винна Америці з часу світової війни $4,000,000,000 (20 міліярдів золотих франків) разом з процентами.

Тепер Франція побачила, що мусить полагодити справу того военного довгу і зачала переговори. Амбасадорови Жісранови доручено вести переговори і виеднати для Франції далекойдучі полекші у сплаті.

Він заявив американському правительству, що Франція тепер не може цілком платити довгу (бо потребуе гроша на военні цілі) і тому домагається мораторії (проволоки) на яких 4 до 10 літ. Щойно тоді може зачати сплачувати, але й се у малих ратах. І тому хоче розділу сплати на 80 літ. Процент годиться платити дуже низкий, не більший 3%.

Кажуть, що правительство Кулиджа годиться на великі уступки для Франції у справі сплати сього довгу.

### АНҐЛІЯ НЕВДОВОЛЕНА З ПОЛЕКШ ДЛЯ ФРАНЦІЇ.

ЛОНДОН, 1. грудня. — В тутешніх політичних кругах заявляють, що коли Америка признае Франції значні полекші у сплаті военного довгу, то й Анґлія буде домагатись таких полекш для себе.

### ЧИЇ ДОВГИ ПЕРШІ?

ЛОНДОН, 1. грудня. — Тутешня преса піднесла протест проти полагоди французького довгу в Америці.

Вона вказуе, що довг, який Франція винна Анґлії, був перший і тому вона повинна зачати його сплачувати перед американським.

### ПОЛІТИЧНА КРІЗА В ЕГИПТІ.

ЛОНДОН, 1. грудня. — З Каіро, в Египті, повідомляють, що сьогодня уступило там двох міністрів з кабінету Зівара паші.

### НАСТАЄ СПОКІЙ.

Лондон, 1. грудня. — Англійська влада усунула свое військо з митового уряду в Александрії.

В Судані, як повідомляють, вже настав повний спокій.

### ЗАСУД ЗАГОВІРНИКА.

ВІДЕНЬ, 1. грудня. — Тутешній суд засудив Кареля Яворека, котрий в червні сього року ранив кулею бувшого премієра Австрії дра Іґнаца Зайпеля, на 3 і пів року тюрми.

### КАЖЕ, ЩО ФРАНЦІЯ ГОТОВИТЬ РЕВОЛЮЦІЮ В ЕСПАНІЇ.

МАДРИД, столиця Еспанії, 1. грудня. — Заступник еспанського премієра Маґаз скликав нині тутешніх редакторів і заявив їм отверто, що французьке правительство Ерріота приготовляе революцію в Еспанії та візвав їх в імя патріотизму поборювати революційну аґітацію і боронити короля Альфонса.

### НІМЦІ КУПУЮТЬ БИЗНЕСИ В ЕСПАНІЇ.

МАДРИД, 1. грудня. — Тутешні ґазети пишуть, що німецькі промисловці раз-враз приїздять з грішми до Еспанії і закуповують там копальні і другі підприємства.

### СПІР ЗА ПРАВОСЛАВНУ ЦЕРКВУ В ПАРИЖІ.

ПАРИЖ, 26. падолиста. — Тут ведеться спір між російською большевицькою „амбасадою" і російськими емігрантами за право посідання тутешньої православної церкви.

Свого часу збудовано тут православну церкву коштом приватних жертв, а на площі, яку подарував був цар Микола.

За царя і по упадку царату ся церква була під опікою тутешньої російської амбасади, а недавно уступивший російський амбасадор Маклаков передав її в руки окремої православної конгреґації, яку зорганізували леґально тутешні російські еміґранти.

Та сьому спротивилась теперішня російська большевицька „амбасада", котра вважае, що вона мае право розпоряджатись церквою на підставі дотеперішнього звичаю і сього, що площу на сю церкву подарував голова російської держави, цар. Тому вона зажадала, щоби французька влада засеквеструвала церкву, що ся і зробила.

Тепер справу передано французькому судови, який небаром видасть рішенеь, хто мае право посідання до сеї церкви.

Російська еміґрація каже, що ся церква потрібна їм для їх релігійних потреб, Зновуж большевики хотять в церкві уладити виставу.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

| SUBSCRIPTION RATES; Three cents a copy. | | ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи. | |
|---|---|---|---|
| One year | $ 7.00 | На рік | $ 7.00 |
| Six months | $ .75 | На пів року | $ 3.75 |
| Three months | $ 2.00 | На три місяці | $ 2.00 |
| Foreign and Jersey City Rates: | | В Джерзи Ситі і Заграницею: | |
| One year | $10.00 | На рік | $10.00 |
| Six months | $ 5.00 | На пів року | $ 5.00 |
| Three months | $ 2.75 | На три місяці | $ 2.75 |

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Гол. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

# СІМ ЛІТ

З Москви, Харкова, Тифлису та инших осередків червоного самодержавія доносяться голосні фанфари: „ми" пережили сім літ, „ми" вступили у восьмий рік свого істнування. І, як неминучий приспів до цих фанфар: „нашому царюванню не буде кінця"...

Сім літ — це справді довгий час. Коли большевики щойно захопили владу в свої руки, всі очікували їх упадку зо дня на день. Потім почали міряти тижнями, далі місяцями. Згодом той сподіваний упадок почали приноровлювати до кварталів: „цеї осени обовязково!"... Від якогось часу вже міряємо роками, й не є справді виключено, що нинішня сема річниця комуністичного царювання ще не є останньою.

Виходить, що на однім совітська влада виграла: НА ЧАСІ. Але час — це ще не все. Мені особисто факт істнування якої-небудь влади протягом семи літ нескільки не імпонує. Під владою Татар, під владою шляхетської Польщі, під владою московських царів Україна прожила по кілька століть, однак ніхто не скаже, що ті влади були добрі й що Україна під ними благоденствувала. Далеко більше мені заімпонувало-б, коли-б я, напр., мав ВІЛЬНУ змогу поїхати на Україну й своїми очима подивитись, що там діється. Але такої змоги я не маю, та й ви, читачу, її не маєте. А це мене переконує більше, ніж переконали-б мене не сім, а сімдесятьсім літ істнування совітської влади.

Однак, щось же в цій владі мусить бути, коли вона, не зважаючи на стільки перешкод і на таку ворожнечу зі всіх боків, усе-таки вже продержалась сім літ і ще може продержатись X літ? Чому не продержалась стільки-ж часу влада українська чи влада Керенського? Чому ті „добрі" влади впали, а ця лиха тримається?

Чи ті влади були добрі, про це тут не місце розводитись. Але що ВЛАДА СОВІТСЬКА Є НАЙГІРШОЮ, ЯКУ ТІЛЬКИ БАЧИВ СВІТ, це можуть заперечувати лише партійні комуністи (і то не всі). І ЯКРАЗ ЧЕРЕЗ ЦЕ ВОНА Й ДЕРЖИТЬСЯ.

Це звучить парадоксом, але тим не менше це так. З самого початку свого панування большевики проголосили, що ПАРТІЯ СТОЇТЬ ВИЩЕ ВІД БАТЬКІВЩИНИ. Цеї засади вони додержують неухильно, й це їм дало змогу продержатись сім літ.

Інтереси партії, себ-то інтереси невеликої купки осіб, вони свідомо поставили вище інтересів цілої країни, цілого народу. Це їм дало змогу перетерпіти інтервенції, бльокаду, голод, руїну промисловости. eЦ їм дає змогу без милосердя приборкувати всякі повстання й народні рухи, не виплачувати платні робітникам, виснажати селянство непомірними податками. Інтереси партії цього вимагають...

Один німецький учений, обїхавши цим літом Україну, потім написав: „У кождій иншій країні, де влада довела-б людність до такого глибокого занепаду, люде взяли-б сокири й вила й прогнали-б ту владу". Але совітську владу терплять. Чому? „БО ЗДАТНІСТЬ РУСЬКОГО НАРОДУ ДО ТЕРПІНЬ НЕ ЗНАЄ ГРАНИЦЬ".

У цих небагатьох словах криється повна розгадка цілої совітської загадки. Разгадка для нас дуже сумна й засоромлююча, бо вона показує, як мало наш нарід ще має культурних і життєвих потреб, на якім низькім рівені він ще стоїть. Жорстокістю й тільки жорстокістю над ним можна панувати й панувати... Цей секрет знають і комуністи — тому вони так довго й панують.

Але й безграничне має свої границі. Коли-б руська, а спеціяльно українська довготерпеливість справді не мала границь, то не було-б Хмельниччини, не було-б Коліївщини, не було-б великого всенародного руху 1917—1919 років. Значить, при певних умовах і українському народови вривається терпець, і коли він у таких моментах не здобуває собі повної волі, то принаймні змиває свої обиди сторіками ворожої крови.

Кому факт істнування якої-небудь влади протягом семи літ імпонує, той може твердити, що й совітська влада добра, що нарід її „приняв". Нам сім літ не імпонують. Царська влада мала за собою 250-літню давність, а ми з нею боролись. Польська влада на українських землях мала за собою не меншу давність, а козацтво проти неї повстало та її повалило. Настане судний день і для совітської влади.

Коли він досі ще не настав — значить міра терпеливости народу ще не наповнилась. Але вона може переповнитись кождої хвилі, й що-йно тоді покажеться, як нарід любив і визнавав совітську владу...

Прага, 11. падолиста.

**Радянин.**



# СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ПРЕСА

**Спостереження та уваги.**

(Від спеціяльного кореспондента „Свободи").

II.

Працюючи вже скоро двадцять літ в українській пресі — день за днем і рік за роком, я вважаю не тільки своїм правом, але й обовязком прилюдно й щоро сказати, що я про ту пресу думаю. Це дипльомати мають язик для того, щоб ховати свої думки. Журналіст має перо длятого, щоб **висловлювати** свої думки.

Мушу отже по щирости признатися, що відколи я в українській пресі працюю, ще майже не було випадку, щоб я розгорнув свіже число української часописи й потім сказав собі:

— Так це вийшло бездоганно! Це, якраз те, що потрібно!

Ця вічна невдоволенність своєю власною працею й працею своїх товаришів виплиає зовсім не з того, що в мене якийсь виїмково поганий характер. Сам наю, що виїмково щасливим характером природа мене не надарила. Але тут річ не в цім.

Булоб цілком природним, коли б я почав наводити приклади з американсько-українських часописів до яких я тепер стою найблизче. Але я це відкладу на пізніще, а тепер почну трохи з далека.

Надіюсь, що читачі „Свободи" ще памятають прецікаві й й навчаючі спомини Евгена Чикаленка про „перший рік першої української ґазети". Пригадайте, які інтриґи скандали й драми відогравалися за редакційними лаштунками тої першої „Громадської Думки". Скільки було спорів за правопис, за мову, за місця, які були ненормальні відносини між „вищою" та низчою редакційною братією, яка заплутана гра особистих і групових інтересів відбувалася на редакційнім тлі!

Ясно, що в таких умовах праця не могла йти нормально.

Я прийшов до редакції, коли „Громадської Думки" вже не було, а була „Рада". Відносиви вже більш нормальні, але все ще не зовсім. Редакція була, ще занадто „мішана": були есдеки (Порш, Петлюра), есери (Залізняк), помірковані (Єфремов і Матушевський). Був навіть один анархіст — Лозинський. Словом всякого жита по лопаті.

Але за яких півроку ця мішанина уступила місце більшій одностайности. Крайні ліві елементи повиходили, або були змушені вийти. Залишились самі помірковані, або й зовсім безбарвні. Бували й потім особисті зміни, але це ни викликало ніяких крз. Від другої половини 1907 р. до середини 1914 р. себто певних сім літ життя редакційне текло більш-менше однаково й можна сказати досить нормально.

Поки я тягнув щоденну лямку а не помічав тих хиб, що крилися під „нормальною" поверхнею нашого редакційного життя, я знав, що тираж ґазети ніяк не може скочити вище 3000 примірників. Я знав, що „пан" (себто Чикаленко) що року докладає до ґазети богато грошей. Я знав, що кождої осени рішалось питанне: бути чи не бути ґазеті на другий рік. Але це все вважалось чимсь стихійним, неминучим, чимсь таким, що лежить поза межами нашої волі й наших можливостей. Ми тут нічого не можемо змінити, отже шкода й ломати собі голову над „загадками природи".

Трудно сказати, що далі сталося б з „Радою", колиб на початку війни царська влада її не закрила. Я особисто думаю, вона довго не протягнулаб. Може ще рік, може ще два кріпився б „пан", але кінець — кінцем і він мусівби скласти зброю. Занадто вже безнадійно виглядала справа!

Передплатників не тільки не більшало, а навіть ставало менше. Оголошень до „Ради" ніхто не хотів давати, а хто давав, той не хотів за них платити. Політичного впливу „Рада" не мала ніякого. Взагалі справа з „Радою" дуже скидалась на казку безконешник.

І коли б не нагла смерть, яку їй заподіяв ґенерал Іванов, то думаю, що небаром „Рада померлаб своєю смертю. До цього справа йшла повільно, але невблаганно.

**Радянин.**

# ЩЕ В СПРАВІ УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

(Допись з Европи).

Поляки люблять представляти себе в світі дуже культурними, згодними і миролюбними. Там, де треба, впевняють вони, що так званим меншостям національним, (котрі в Польщі незабаром будуть творити більшість) діється дуже добре, вони мають права, яких жадна держава своїм меншостям не дає і тільки незгідливі Украіці каламутять внутрішний мир, а большевики не дають Польщі спокою на кресах.

Як тая згідливість і миролюбство на ділі виглядає, це виявилося тепер з нагоди творення українського університету, котрий Поляки конечно хочуть охрестити „ руским"..

Польща обовязалася утворити такий університет до кінця 1924 року. Скршинські на Лізі Націй заявив, що він твориться і то — у Львові.

Значиться треба було щось у тій справі робити, щоб брехню прибрати в якийсь плащик.

І коли Др. Роман Стоцький викладав у Лондоні, тамошний польський посол Скірмунт підійшов до нього з предложенням, щоби він узяв на себе завдання бути посередником між Украінцями і польським равительством у ділі творення „рускего університету".

Др. Роман Стоцький, Буковинець, він польсько-українських відносин не знає до того він бувший посол Петлюри, отже привик до переговорів з Поляками, і він дався зловити на вудочку Скірмунта. Не зі злої волі то годі йому приписувати, навпаки він був переконаний, що робить добре діло і що Українці колись будуть дякувати йому, що при його допомозі все таки дістали свій університет. Він поїхав до Варшави, де знов ґраф Лось, високий урядник міністеряльний і міністер просвіти Міклашевський (полковницький український рід!) впевнили його, що справу беруть поважно. що й ґраф Лось по своїй мамі Войнаровській, якийсь далекий нащадок гетьмана Мазепи.)

Довіривши тим запевненням Р. Стоцький звернувся до деяких українських професорів і учених і вони зібралися на нараду в Празі, котра тревала щось мало не цілий тиждень. За той час йшли листи й учені до Варшави. Торгувалися.

Поляки давали замість університету його суроґат „руске катедри" в Кракові. Украінці домагалися украінського університету у Львові.

Ріжниця, як уже було разсказано в „Свободі" — велика і як ми тоді ворожили не було надії на те, щоби торги довели до цили.

Про ті торги незабаром довідалися з одного боку суспільність українська, з другого польська.

Украінці стояли на тім, що можна приняти не якісь там катедри, чи щось таке і то в Кракові лиш справжній український університет у Львові, шовіністи знов кричали, щоб нізащо українського університету у Львові не давати.

Знаменитий польський учений Бодуенде Куртене (з дуже старинного й славного французького роду) написав гарну статтю, що Українцям належиться у ніверситет у Львові, але з огляду на теперішне розярення національне він там неможливий. Можна було сподіватися, що скінчиться на університеті в Станиславові і, що Українці хоч офіціяльно його не приймуть, то все таки не будуть бойкотувати і остаточно буде якийсь український університет. **Мала його творити мішана польсько-українська комісія,** котра мала покликати доцентів виготовити устав і т. д.

Тимчасом зайшло те, що звичайно в нас буває, непорозуміня. Трох українських професорів, котрі особливо цікавилися твореннем університету, а саме др. Р. Стоцький, Др. С. Томашівський і др. К. Студинський стали тягнути цей великий і важкий віз так, як у байці тягнули рак, щупак і птах. „Новий час" толкує ту розбіжність в той спосіб, що др. Томашівський хотів вихопити з рук Р. Стоцького ініціятиву в тій справі. Не беремось рішати, як воно було, досить, що др. Томашівський післав до „Діла" статтю, в котрій, тоді, як Поляки годилися на університет в Станиславові став домагатися катедрів у Кракові. Полякам в це грай! Вони підняли крик, що правительство польське хоче дати Українцям більше, як вони жадають, бо дає університет в Станиславові, а український учений др. Томашівський жадає тільки катедрів у Кракові. Польське правительство пішло до голови по розум, стало справу проволікати чим приневолило дра Стоцького до того, що він усунувся від усякого посередництва і тепер оголошено, що **„руске катедри" буде творити чисто польська а не мішана комісія**. Як, коли і де?— того ніхто не знає і воно й не цікаво знати хочуть щось творити без нас, най творять ми тут ні при чім. І нема надії, щоби щось путнього утворили. Може повишукують собі професорів в роді „Евґенюша" Барвінського, може підберуть якогось наддніпрянця. на всякий спосіб діло йде нібито про нас, але без нас.

І що лиш тепер видно, що ціле це університетське, була одна тільки комедія, Ходило о те, щоби світ бачив, що Поляки щось робили, але Українці, „гайдамаки", „вархоли" не дали їм зробити. Прямо не хотіли приняти університету. Це одно. Та ще вдалося Полякам при тім огни зварити й другу справу, вони викликали непорозуміння поміж деякими українськими ученими і поміж й суспільністю.

Отся друга справа шкідлива.

Мало маємо учених (як на сорок міліонів мало,) а ще й ті між собою в незгоді. Нам треба порозуміння, а між професорми й суспільностю, з окрема між деякими з них і українськими студентами настав розстрійй.

Тую справу нам треба виллятии за пліт, треба помиритися, бо цього потребує дальше ведення боротьби за університет.

Ні др. Р. Стоцький, ні проф. Студинський, ні ніхто з тих, що мачали свої пальці в університетську акцію не хотів злого, що найбільше поповнив похибку за котру вже досить дісталося йому від його суспільности. Пощо витрачувати час і сили на боротьбу з собою, коли нам їх треба н аоборону нашу перед ворогами!

На всякий спосіб будемо мати з цілої так званої університетської акції ще одну научку більше, що ніякі особисті, чи там гуркові переговори з Поляками до нічого не доводять і тільки збірна громадська справа, тільки енерґічне і однодушне виступлення нашого громадянства має вигляди на успіх, як не тепер то колись.

[illegible]

# ПОВЧАЮЧИЙ РАХУНОК.

**Міський уряд здоровля в Ню Йорку подав минувшої суботи цікавий звіт до публичного відома. Показується, що за час від 8 години 30 мінут рано до 4. години 30 мінут сполудня случилося в тому місті 16 наглих смертий. За 8 годин 16 смертий — се пересічно 2 наглі смерти на годину.**

**Сей розрахунок цікавий ще й тим, що в ньому нема ні одного случаю від нещасного випадку в фабриці або на улиці. Се все наглі смерти від природних, внутрішних причин самих жертв сих випадків. Се все наслідки слабого здоровля, яке клигало роками, поки нагло не завалилося; се наслідки слабого серця, яке помпувало й помпувало кров по тілі, поки нагло не урвалося; се другі тим подібні случаї, в яких людина паде трупом нагло й несподівано на вулиці або в уряді, в зелізниці або при обіді.**

**Правда, межи сими 16 жертвами богато знало про свою недугу й сподівалося з давна свого кінця. Однак, межи ними були певно й люди, які своеї недуги не знали, які може нарікали троха на загальне ослабленне, але не сподівалися, або дурили себе, що з ними ще не так зле. Лищень невмолима смерть могла їх навчити, як грубо вони помилилися. Біда лищень, що лекції, яку дає смерть, вже в життю примінити не можна, бо смерть се конець життя.**

**Люди, які не обезпечують своеї родини на случай смерти, яка їх може стрінути проти всяких їх сподівань та найбільшої навіть певности, одні рахують, що те, що може кождої хвилі случитися, случиться аж за сто літ, а другі поступають так, гейби те, що мусить случитися кождому чоловікови, їм одним ніколи случитися не мало.**

**Чи маємо ми бути одним з них?**

ЮВІЛЕЙНА КАМПАНІЯ 1894 1924 У.Н.С. U.N.A. В ЛУЧНОСТИ СИЛА

**ЗОРҐАНІЗУВАЛИ НОВИХ ЧЛЕНІВ:**
**на падолист 1924 р.**

(Продовженнє).

В. 1. Дяк Стефан 1-го.
В. 5. Сидор Іван 1-го.
В. 7. Капітула Дмитро 1-го.
В. 8. Пилипишин Семен 4-ох.
В. 33. Дзюрджевич Анна 2-ох.
В. 36. Лялька Катерина 1-го, Лиса Юстина 1-го.
В. 65. Заканич Михайло 2-ох.
В. 70. Стадник Іван 2-ох.
В. 84. Ґайда Олена 2-ох.
В. 90. Чепа Іван 3-ох.
В. 96. Лацик Матвій 3-ох.
В. 102. Стадник Константин 1-го, Бусько Микола 1-го.
В. 103. Колодрубець Василь 1-го.
В. 105. Солбодзян Стефан 1-го.
В. 112. Стадник Анна 1-го.
В. 147. Мельничук Стефан 2-ох, Салаш Стефан 2-ох.
В. 149. Стецьків Онуфрій 1-го.
В. 152. Сидорович Володимир 1-го.
В. 156. Чопик Іван 4-ох.
В. 163. Гвіздь Стефан 1-го.
В. 203. Яськевич Володимир 2-ох.
В. 206. Бурак Василь 1-го.
В. 228. Худинця Марія 1-го, Уренко Розалія 1-го.
В. 243. Янсевич Тимко 1-го.
В. 251. Страп Микола 2-ох.
В. 300. Сцлієний Петро 2-ох.
В. 316. Кучмій Василь 4-ох.
В. 347. Годяк Йосиф 6-ох.
В. 369. Климишин Ігнатій 3-ох.
В. 371. Романків Григорій 1-го.

(Дальше буде).

**КАМПАНІЙНА ПЕРЕПИСКА.**

**Секретар від. 47-го** повідомляє що дуже тяжко нових членів оранґізувати через се, що треба згори вкладки платити. Се правда і ми о тім знаємо тай тому власне так сильно аґітуємо. Як би ми так оголосили, що хочемо орґанізаційний маєток даром роздати, то миби й без великого розголосу в одну мить досить кандидатів дістали, щоб ледви по долярови для кождого вистарчило. Дивно що наші люде вже навчилися, що нігде задармо нічого недають та всюди, щоби мати якісь привілеї або права, платять, а тільки від своїх вимагають того, що неможливе. Таким Ви толкуйте, що Союз друкує Свободу, але не доляри, а той міліон долярів наскладаних, то зібраний місячними вкладками і до него можуть мати право лиш тії, що його складали, або докладувати будуть. В тій кампанії ми не шукаємо кандидатів між котрих миби могли призбираний маєток сейчас роздати, але шукаємо свідомих і здорових нових членів, щоб з ними дальше і ширше орґанізаційне діло вести і допровадити бодай до сто міліонів майна, тай сто тисяч членів.

**Морозович С., Клівленд, О.** Мадяри не Славяни, а наш статут говорить, що тільки Українців і инших Славян можна приймати в члени.

**Домитришин з Фар Раковей.** Ті, щоб Вам таке закидували, мусіліб бути варятами, а варятів неприймаєся.

**Михальчишин з Амстердам, Н. Й.** За нових членів дякуємо, а статути висталисьмо на адресу секретаря Вашого відділу.

**Климишин Ігнатій,** Палмертон, Па. За „Дописи" відповідає Ред. Комітет і йому переслалось Ваші домагання в надії на скору і вдоволяючу Вас відповідь. За зорґанізованне шість нових членів щиро Вам дякуємо.

**До Відділів 204., 239., 269., 302. і 344.** Помимо, що вже місяць падолист минув, висше виказані відділи не прислали ні звітів ні членських вкладок за падолист, чим здержують всі місячні замкнення касові і рекордові гол. канцелярії, та спиняють висилку нових рахунків до всіх відділів на слідуючий місяць. Так само досі неприслали вкладок місячних за обезпечення дітий слідуючі відділи: 204., 239., 264., 269., 301., 344. і 347. Висше виказані відділи то переважно тоті, що майже що місяця спізняються. Члени повисше виказаних відділів повинні провірити чому саме так дієся і всякі пере[illegible] тів з відділу усунути ,так як се загрожує суспендацією всіх членів тихже відділів. Головна причина подекуди є се, що відділи мітинґують пізно при кінци місяця і секретарі негодні на час вкладок вислати. Тому мітинґувати найпрактичнійше є в другу, а найдальше в трету неділю в місяци або вечерами котрого будь дня в середині місяця. Секретарям, котрі думають, що в статуті є параґраф який каже, що відділу неможна суспендувати если він спізниться аж до 3-го слідуючого місяця, що той параґраф вставлений до статута на се, щоби вони скорше звітів і вкладок неприсилали, подається до відома, що без огляду на наш такий параґраф, всі банки замикають свої місячні рахунки точно з кінцем місяця і головна канцелярія мусить до того застосувати свої касові місячні замкнення. Для того спізнені вкладки і звіти не можуть бути як слід ні заховані ні виказані. Не раз через оден спізнений відділ здержується місячні замкнення цілого діловодства гол. канцелярії, яка відтак не всилі на час вислати слідуючих місячних рахунків для тих відділів, що мітинґують зараз на початку місяця. Через опізнення отже терпить не лиш гол. канцелярія або гол. урядники, але всі відділи а передовсім відділові урядники, котрі стараються своє діловодство правильно і точно провадити і для того саме цю справу дається під розвагу всім тут інтересованим тим більше, що в теперішній кампанії з огляду на незвичайний рух по всіх відділах і в гол. канцелярії, таким перешкодам неможе бути місця.

# МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ПОРТЛЕНД, ОРЕҐОН, Тов. Івана Франка, від. 92, повідомляє, що річний мітинґ товариства відбудесь о 2. годині попол в неділю, дня 7-го грудня 1924, в домі Олекси Кіча, під ч. 492 — 23rd Street North. На порядку нарад: Справозданне урядників, приниманне нових членів без вступного і вибір нового уряду на 1925 р. Неявившийся член заплатить кари 50 ц., а урядник $1.00. — Семеон Богачек, предс.; Гавриїл Пелех, секр.

САВТ ПЛЕЙНФІЛД, Н. ДЖ. Тов. „Просвіта", від. 312, повідомляє своїх членів, що місячний мітинґ відбудеся 6-го грудня б. р. в домі Прокопа Мужички, на Devor Ave., вечером о годині 7.30. Будуть важні справи і принятте до Тов. і до У. Н. Союза. Товаришів, котрі обіцяли записатися до Товариства і до У. Н. Союза, проситься сповнити свою обіцянку. Відтак буде річне справозданне. По сім буде слідував вибір нового уряду. Отже проситься, щоби ані одного не бракувало. — Лука Базарніцький, секр.

ЛЕЙКВУД, О. Бр. Сошествія св. Духа, від. 108, повідомляє, що річний мітинґ відбудесь о 1-ій годині попол., в неділю, дня 7-го грудня, в гали церковній. Буде вибір нового уряду на рік 1925. Кождий член має явитись на мітинґу і вирівнати свої залеглости. Не явившийся член заплатить кари 50 ц., а урядник $1.00. — Грущак Теодор, предс.; Ф. Віркійовський, секр.

НЕСКЕГОНІНҐ, ПА. Бр. св. Михаїла, від. 231, повідомляє, що річний мітинґ відбудеся о 2. годині попол., в неділю, дня 7. грудня в Народнім Домі при улици Reitroad a Center St. На порядку нарад є важні справи. Не явившийся член заплатить кари 50 ц., а урядник $1.00. — Іван Казіцький, предс.; В. Стромило, секр.

ПЛЕЙНС, ПА. Бр. св. Андрея, від. 48, повідомляє всіх своїх членів місцевих і позамісцевих, що річний мітинґ відбудеся дня 7-го грудня зараз по Службі Божій в гали церковній. Тож проситься всіх членів, щоб були на річнім мітинґу. Буде справозданне з цілого року і вибір нового уряду на рік 1925. Не явившийся член заплатить кару $1.00, а урядник $2.00. — Іван Мандзій, секр.

МАЙНЕРСВІЛ, ПА. Бр. св. О. Николая, від. 78, повідомляє, що річний мітинґ відбудесь дня 7. грудня в гали церковній, о год. 1.30. зараз по Службі Божій. Кождий член має явитись на той мітинґ і кождий має вирівнати своє місячне. Буде вибір нового уряду і справозданне з цілого року. Котрий член не прийде на сей мітинґ то буде платити кари $1.00, а урядник $1.50. — Антін Боньчак, предс.; Іван Шаранчок, кас.; Андрій Бончак, секр.

## ПРО БОГАТОГО ВУЙКА Й БІДНУ НЕБОГУ.

**(З проводу праці проф. О. Колеси: „Погляд на історію українсько-чеських взаємин від Х. до ХХ. віку").**

Українська еміграція, як відомо, користується протягом останніх років цілком виїмково гостинність в новоутвореній чехословацькій державі. Чеський уряд утримує наші вищі й середні школи, наші громадські організації й поодиноких наших заслужених працьовників. Значна кількість наших студентів учиться, а частина наших професорів викладає на чеських високих школах. Де-котрі з наших емігрантів примостились на чеській державній службі, а більш щасливі одиниці навіть дістали чеське горожаньство.

Не відомо, як довго ця ідилія ще триватиме. Вже й тепер починає повівати холодний вітер зі сходу... Та одної дотепершньої й теперішньої допомоги — без огляду на завтра — цілком вистарчить, щоб записати чехословацьку сторінку в золоту книгу нашої памяти. Инші народи мали перед нами більше обовязків, а не зробили й тисячної частини того, що зробила для нашої культури Чехословаччина, яка властиво ніяких особистих обовязків перед нами не мала.

Чи справді, однак, не має перед нами Чехословаччина таки ніяких обовязків? Питанне це виникає, коли читаєш що-йно видруковану невелику працю проф. дра Олександра Колесси: „Погляд на історію українсько-чеських взаємин від Х. до ХХ. віку" (Прага, 1924, ст. 16). Переглядаєш цю працю, знайомишся в дуже стислім викладі з ріжними фактами й зпочатку приходиш до досить непотішаючого висновку, що все Чехи здебільшого були стороною даючою, а Українці — стороною беручою. Ми разураз були якимись бідними родичами, що користувались добротою та ласкою заможного чеського вуйка, й коли відплачували за ту доброчинність, то лише незначними дрібницями. От як убога вихованка цілий рік їсть і пе за вуйковим столом, учиться та одягається на його гроші, а на іменини візьме та подарує йому власноручно вишиті пантофлі..

Справді: біблія Скорини була друкована у Празі; система Чеха Добровського лягла в основу першої української граматики Могильницького; Шафарик і Коляр відограли велику ролю у відродженні галицької України; Палацький, Рігер і Гавлічек. Боровський „словом і ділом задокументовали свою прихильність до українського народу"; чеський етнограф Ржегорж подарував львівській Просвіті свою чеську бібліотеку; Чехи були учителями галицьких Українців особливо в напрямі господарства та сокільської організації; по сецесії 1902 року Прага протягом кількох семестрів гостила коло 500 українських студентів; а тепер — сучасність...

Словам, безконечна низка добродійств — моральних, культурних і матеріяльних, — під якими аж згинається наше почуття вдячности. Та, здається, ніякою вдячностю не вирівняти цього величезного рахунку.

Але вже в самій праці проф. Колесси, коли пильнійще її прочитати, знаходимо де-яку, хоч і дуже неповну, **противагу** до того рахунку. Українці брали дуже багато від Чехів, це правда, але відплачували не тільки „власноручними вишитими пантофлями на іменини" ай де-чим **більш річевим і коштовним.**

Вже в Х. віці Україна й Чехія жили в добрім сусідстві, як рівна з рівною. Володимир Великий мав дві жінки Чехині, з яких одна йому породила сина Вишеслава, а друга — сина Святослава. Про українського князя Льва Даниловича повідомляється в Іпатській літописи під роком 1291: „Левъ ѣха въ Чехы на снемь къ королеви зане любовь держаше с нимъ вилику и докончавъ с нимъ миръ до своего живота. Король же одаривъ Льва дарами всякыми дорогыми и тако отпусти с великою честью".

Русь-Україна була великою політичною силою, й менша Чехія радо до неї припадала. Вона переймала від неї культ святих (культ Бориса й Гліба) вона оспівувала її героїв („Морава" оспівує князя Святослава у „Слові о полку Ігоревім").

Чеська держава втрималась довше від української, але кінець-кінцем і вона потонула „в німецькій пучині", мовляв Шевченко. Ще перед тим нагінка на словянське богослуження причинилась до того, що чеські церковні книги й чеські духовні особи все частійше шукали захисту на українських землях. Сього роду чеська еміграція на Україні! Сліди цього часу залишились у численних чеських літературних памятниках, в яких навіть доходить до того, що все словянське називається „руським". Так, обряд греко-словянський там називається „обрядом руським", письмо кирилівське — „письмом руським" і навіть апостола словянського Методія одна відома чеська хроніка з початку 14. віку називає — „Русином".

Виходить, що Русь-Україна в тих темних часах стояла на чолі славянства, як нині стоїть Чехославаччина, й давала захист переслідуваній чеській культурі, як нині Чехи дають захист переслідуваній укльтурі українській. Виходить отже, що рахунок доводиться вирівнювати не нам, а Чехам...

Тут настає велика перерва аж до виступу на історичну сцену Кирило-Методіївського брацтва й Шевченка. Коли б і не було попередніх взаємин то одної Шевченкової поеми „Іван Гус" і приточеного до нього „Посланія славному П. І. Шафарикови" цілком вистачило б, щоб вирівняти всі рахунки між Чехами та Українцями, як минулі, так і теперішні...

А тепер — сучасність. Ще ніхто не описав і не обчислив, що зробила Україна в 1917-18 роках для чеських леґіонерів як вона їх щедро наділила й вирядила. Про це можуть розповісти самі леґінери й наші військові команданти, що розпоряджали запасами. Але вони мовчать, бо між братами які ж порахунки!

Але Українці не потребують стидатись, переглядаючи історію українсько-чеських взаємин і живлячись тепер окрухами з пишного вуйкового стола. Дасть Бог — то і в будучности відвдячимось, а ні — то вже в минувшости віддячимось.

Мартин Гак.



## І ВАРШАВА ДИВУВАЛАСЬ ІМ!

У волинській тихій стороні
В церкві кобза висить на стіні;
Сотню літ вже висить сумно,
Мов не кобза, але трумно,
Де спочили давнії пісні.
Стародавній запорожський лад
Дав пісням тим давнім дивний
[склад,
І дала їм силу слова
Голосна Дніпрова мова, —
Дивувавсь пісням цим Цареград
А коли озвалися, як грім,
То й Варшава дивувалась їм.
Жовті Води стали в крові
Од крівавої їх мови,
Що нагнала жаху всім.
Бож і сила в тих піснях була!
Все з завзяттям лицарів росла,
Поки з славою могила
Їх з собою не покрила...

В. Щурат.

# ДОПИСІ.

### БРУКЛИН, Н. И.

**Мов на Запорожу!**

Дня 22. падолиста бруклинські Українці мали нагоду весело забавитися на вечерку, який устроїло Укр. Тов. Запорожська Січ. Коли попалась мені летючка під руку, читаю, про вечерок, думаю піти та приглянутися, як бавляться тепер наші Українці. Думав, що зобачу де кілька підхмелених, як то часто у нас буває; більше клопоту, як забави, але помилився. Приходжу до галі, музика креше гопака, молодці весело гуляють, старші заходяться коло льотерії. Пристає музика на хвильку думаю роздивитись чи нема знакомих. Та не встиг кинути оком поміж публику, бачу, стоїть на проти мене добрий знаний приятель Др. В. Борак. Привитались щиро. Розмова йде про бруклинських Українців, котрі тепер заходяться коло збудовання свого дому. Нараз чуті музику, грає: Гей там на горі січ іде, а ту машерує найстарше Брацтво св. Тройці, від. 203 У. Н. Союза. Нема 5 хвиль гримнула в друге: Ми гайдамаки, вмашеровує Укр. Тов. ім. Богдана Хмельницького, від. 22 У. Н. Союза, знов хвиля, грає в трете: Не пора, входить брацтво св. Димитрія, від. Провидіня. Привитує з осібна Тов. і Брацтва голова Січи гр. Стеф. Заблоцький. Умілою і щирою промовою желає їм єдности, любови, згадує про теперішну працю бруклинських Українців. Відповідає від Бр. св. Тройці гр. М. Шипот, від тов. ім Б. Хмельницького гр. М. Баглай, від бр. св. Димитрія Д. Тихий. Всі майже промовляють в однім напрямку, закликують до згоди і єдности. Мушу зазначити, що бруклинська дітвора чує в себе козацький дух і патріотизм, бо в часі маршу товариств завзято мов соловейки співала вона. По сім знова іде забава, весело розходиться вигравка. Виступає голова Січи знов дякує всім громадянам за участь у вечерку. Відтак зложив короткий відчит про Тов. Запорожська Січ і заявляє, що Січ тепер хоче вступити до У. Н. Союза і покликає пред. Укр. Тов. Рідна Хата, як довголітного члена У. Н. С. щоби представив громадянам, які користи дає У. Н. Союз. Гр. Григорій Бардак насамперед складає привіт від Укр. Тов. Рідна Хата для Січовиків, згадав давне Запорожжя відтак представив ясно користи У. Н. Союза і зазначує, чому треба Січовикам вступити до У. Н. Союза.

Тому 18 літ, коли засновано Укр. Тов. Зап. Січ, тоді були майже усі самотні, а тепер кожний фамілійний і через то власне треба забезпечити свої родини від нещастя. Зголосилось споре число членів, як до Січи, так само до У. Н. Союза. Справді вечерок випав знаменито. Бруклинчане спокійної а веселої вдачі. Галя, котра містить до 500 душ, як би на дощ, то певно булаб замала. З справоздання о маєтку Січи як і членів виходить, що Січ є найбільше товариство в Бруклині, а заслуга належиться гр. Стефанови Заблоцькому, котрий нещадить ні труду ні часу, а старається для товариства, що в його силі. Тут забрав голос член Р. Хати гр. Ілія Малик, відозвався щирими словами до гостий, щоб скинули по цигольці на свою власну хату, пішли поміж гостий. Два капелюхи гроший ставлять на стіл, знов питаєсь гр. Малик, хто має рахувати зібрані гроші, настає бетованнє оден дає доляра най рахує Заблоцький, другий нехай рахує др. В. Борак. Хто був лишень на гали той бетував і рахував. Як би так кілька вечерків, то скоро буде свій дім. Комуж найліпша утіха з вечерку. Перше громадянам, бо мали гарну забаву, Друге тов Запорожської Січи, бо був не злий прихід і в грошах і в нових членах, третє, тим членам, що стали членами Січи: У. Н. Союза, бо є обезпечені від нещастя, четверте, втіха всім громадянам і товариствам, брацтвам, котрі стоять усі в Рідній Хаті, бо зібрали два капелюхи гроший і всі рахували і тілько ті знають, хто був на вечерку в Укр. Тов. Запорожської Січи.

Гість вечерку.

П. Ленчук.

## КРИВАВІ ДНІ КИЄВА.

**(страшний спомин очевидця).**

**(Присвята тим, що кумаються з Москалями).**

(Докінчення).

Коли прийшов місяць грудень, 1917 рік, на Україну зачала налазити зі всіх боків московсько-большевицька зголодніла орда. Зрабувавши в Росії, що було, далі зачали налазити на Україну, позаяк на Україні було всего подостатком. Всі склади ріжних товарів були повні всі вікна виставові по українських склепах були заложені ріжними річами підчас коли в Росії вже все було порабоване.

Перший наш похід був на Полтаву. Тут в нещаснім бою з дичою рабівничою ордою, впав геройський полковник Ластівченко. Полк вернув вже без провідника до Києва. Провідника привезли в домовині, накритою козацькою китайкою.

Опісля переняв полк полковник Шаповал. День вдень тяжкі походи проти московської навали, яка валила лявіною зі всіх сторін. Слабі сили, які були тоді в Києві, не могли собі ради дати. Помалу дика орда прийшла аж під самі мури Києва. Тут знова в Києві вибухло повстаннє заагітованих большевиками робітників з арсеналу, котрі майже всі були Москалі і Жиди.

Настав місяць лютий 1918 рік. Шість днів по геройськи боронився Київ зі своїми вірними українськими війсками. але коли орда московська бачила, що не дасть ради Києвови, то притягнули тяжкі гармати під Київ, на тацію Дарниця і зачали безпощадно бомбардувати місто. Камениці летіли всі в руїну не щадили нічого. Вперше сильно ушкодили Києво-печерську Лавру і єї високу дзвінницю, потім Миколаївський собор, дальше арсенал, потім де мож було вищі доми, на Московській, Николаївській і Александрівській вулици. Відтак стали бити на Крещатик, на площу Софійську і на Володимирівську вулицю. Я знаходився зі своїм відділом коло Києво-печерської Лаври, над Дністром. Київ тоді залився кровію. Всюди було повно трупів і ранених; крик і плач лунав в воздусі від нещасних, конаючих жертв большевицького навалу. Коли українське вище командування бачило, що місто може улягнути чистій руїні, щоби уникнути сего, приказала війскам українським опустити місто. Із 7-го на 8-го лютого 1918 р. ми опустили Київ і стали за містом. І сеї ночі о годині 4 рано пішов на розвідку до міста довідатися, чи вже є в місті московська орда. Перейшов від стації аж на Крещатик, потім вийшов на Александрівську, коли нараз почув стріли з заду. це були вже Москалі. Ціла гурма вилізла з під Дністра. Втікати вже не було як, бо цілий наш тил був вже обставлений. Я зі своєю четою пустились втікати в сторону Старо-печерська і тут, щоби спастися від не минучої смерти з рук большевицьких, кинули кріси в одну із пивниць через вікно, а самі на Московській вулици сховались в пивници. Мої товариші поперебирались скоро в якісь лахи, які були в пивници; а я мав під сподом австрійську блюзку. Скинув з себе плащ війсковий, кинув в кут і надів якогось кавалок здирка з капелюха на голову, ну і так схарактеризовані посиділи десь до полудня 8-го лютого 1918 року. Потім надокучило і я виліз з пивниці. Зачав я іти по улици кільканайцять кроків від місця мого сховку, як нараз надїхала кінна товпа з бічної улиці і до мене. Скричали: „стой"! — Ти хто такой? Я кажу: — Я полонений австріец. — Ти бил в контрреволюційній банді. — Я кажу: ні, я незнаю жадної банди. — Тут оден з них закричав: що з нім до разговару! Стрєляй тай конєц! — Єщо з нім водєтся?! — Я кажу: За що? За то, що я плєнний? — Нет, ти контрреволюціонер. — Кажу: — Нє! — тут підїхав оден до мене і сказав: — Ступай, я тебя одвєду до командіра, он з тобой розправітся. — Взяли мене і погнали по Московській вулици, потім на Николаївську. Тут я бачив, як опришки гонили по домах нещасних жителів, витягали з пивниць, ставляли на улици і рубали шаблями. На моїх очах було яких пядесятеро порубаних. Тямлю, як **оден хлопчина яких літ шість зачав сильно кричати, коли його матір витягнули з пивниці і оден опришок вдарив голою шаблею по плечах. Нещасна впала і зачала сильно кричати, а той хлопчина кричав: мамо! мамо! ой мамо! Тут приїхав конем оден в матроскім убранню, витягнув револьвер і стрілив до маленького хлопчини. Дитина з пів криком на устах ще вимовила два чи три тихі слова: мамо! мамо! мамо!... і впала мертва.**

Ті, що мене проводжали, сміялися, дивлячися на цю дику сцену, як здичавілі опришки мордували нещасну дитину і маму. Прокляті московські звірюки!

Мене припровадили до Києво-печерської Лаври, до командіра, якогось Сєрбієва. Сей опришок був наряджений в черкеській шапці. Коло него сиділо кількох матрозів, а на столі велика російська четверть смердячого спиритусу. Канцелярія знаходилась в митрополичім помешканню коло Лаври. В ночі передтим напали на Лавру, **витягнули старенького митрополита Лаври з помешкання і на валах коло Лаври розстріляли.**

Коли цей Сєрбієв мене побачив то зараз крикнув до мене: — Ти сволоч австрійская, ти смєл розстрелювать рабочих! — Я кажу, що мене ваші діла нічого не обходять. Я Австрієць, я робив ту в місті, а тепер нема роботи тай скитаюся голий тай голодний. — Щось подумав опришок і сказав: — Ми тобі дадім работу. — Вивели мене з помешкання і тут вже було таких кількох характеризованих „Австрійців". Дали нам санітетський віз і казали всіх тих порозстрілюваних, що лежали коло Києво-печерської Лаври і по саді печерськім, звозити і кидати в оден діл що був недалеко за Лаврою.

Ту я мав нагоду вже на всьо надивитись добре. Господи! Це була така масакра, що вже і писати неможу ані сказати. Коло артилерійського складу який находиться коло Лаври, **лежало чотирнайцять молоденьких хлопчиків ґімназистів, розстріляних.** При двох клячіли їх мами і цілували зимні трупи своїх синів, заходячись від плачу. Ці матери видно вже були безпритомні від жалю, бо на нічого і на нікого не звертали уваги, лише заводили. В саді коло Лаври, повно порубаних, в найгірший спосіб покатованих людей; лежали там без розбору, мущини, жінки, старці і діти.

Ми позвозили на означене місце трупів, а дальше я вже возити не міг. Мені щось задавило під грудьми. Я впав. Коли прийшов до мене опришок-наставник, я вже не памятав, що він сказав моїм товаришам. Відтак вони самі оповідали, що він сказав, щоби мене завели до Лаври, до монашого лазарету. Тут я опамятався; випив води горня, що мені подав монах. Але чогось знов мене тягло піти подивитися. Наче би хто шептав: Іди і подивися і запамятай, усьо, щобись міг розповісти, яку страшну бачив картину крови, мук і смерти свого народу від дикого большевицького навалу. І я пішов і наче сонний дивився на сотки почетвертованих, посіканих трупів. Прийшла ніч. Я був в Лаврі. Не спав, а переживав наново усі пекольні сцени, які бачив за дня.

На другий день я дістав (9. лютого 1918) карточку, на котрій було написано: „вольний проход военно-пленному Павлу Ленчуку по городе Києву". Я пішов на місто. Тут зупинився коло царського двірця на Александрівській вулици. В Моріїльскім парку не мож було почислити встелених трупів, в ріжний спосіб покатованих. Саме тоді привели якогось нещасного в війсковім уніформі, перед дворець. Із двірця вилетів матроз з голою шаблею і втяв його по руках. Відразу одна рука відлетіла а друга тільки на шкірі лишилась. Коли сей нещасний відлетів без памяти кілька кроків, то в здогоню за ним опришок вдарив его по голові і розтяв йому череп. Бідняга впав, тільки захоркотів. Трупи лежали переважно голі, бо з одежі обдирали опришки.

По тижневи зарядили так званий похорон жертв революції. Місто змушене було закопати усі трупи. Отож в Моріїльскім парку викопали дві величезних ямі і зробили з них братські могили. Але не всіх там закопували, бо деяких позакопували по цвинтарях, других коло Лаври, а тих, що лежали по шпитальних трупарнях, то аж Німці, які прийшли за 24 дні, то аж тоді похоронили.

За час свого побуту в Києві опришки вивезли все, що йно могли до Росії. З арсеналу всі машини; 46 вагонів було наладованих тих, що я бачив, що стояли коло Арсеналу. Таксамо забрали динамо машини з міської електрівні. Що було лучшого, то вивезли навіть з театру, як н. пр. куртини тай ті позабирали і вивезли. Словом, щойно могли взяти і мали час.

Тепер цілий уряд для міста Києва то було кілька Жидів, як приміром в комітеті робочім, що давав роботу для робітників, то був Жид, сліпий на одно око. Колись вставляв шкло до вікон; був колись шкляр, а тепер зістав комісарем праці. Я ходив до него також за роботою але роботи не було ніякої.

Самаж знов та головна рада з Пятаковим на чолі, в котрій був і Коцюбенко з Харкова, то не мала жадного голосу, бо то все радили матрози Кронштадської фльоти.

В місті був страшний сморід, бо розгнилі коні побиті лежали по вулицях, а пси розтягали цю падлину. Поломані автомобілі, вози, ріжний хлам, це все лежало по головних вулицях Києва. Аж нарешті зблизилися Німці з війсками українськими. Щойно тоді опришки повтікали, хотяй ще богато вилапали таких, що рабували по дорозі, а не вспіли втекти.

Німецько-українські війска заставили тих мародерів до вичищування міста.

Німці дуже скоро привели до чистоти, але за се заплатили собі добре українським хлібом і худобою.

Нортгемптон, 1. падолиста, 1924









**DETROIT, MICH.**

Отсим повідомляеться Українську Громаду, що в North Detroit, Mich., зорганізовано **УКРАЇНСЬКУ ДІТОЧУ ШКОЛУ під ч. 13300 Jos. Compou.** Впис дітий відбуваеться що дня від 5. до 7. вечером, окрім суботи.

Збори членів Шкільної Громади відбуваються в послідну неділю в місяцю, о годині 1-ій пополудни.

При Укр. Діточій Школі істнуе також Укр. Просвітне Товариство ім. Т. Шевченка. Адміністраційні Збори членів Просвітного Товариства відбуваються в першу неділю по першім, о год. 1-ій пополудни.

Лекції будуть відбуватися в другу і в трету неділю, о год. 10 рано.

Радо витаем.

281 Коімтет.

**ПОЗІР! ПОЗІР!**

**Сим подаеться до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошення до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошеннями присилати і належитість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість мае бути прислана враз з даним оголошенням будуть ласкаві за кожде написане в оголошенню одно слово числити 2 цт. коли таке оголошенне мае 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адміністрації „Свободи" 5—6 день перед днем оголошення, їх в часописи, так що колиби вимагала сего потреба, був час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосоватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на часопись, що непоміщено їм оголошення чи оголошень.**

Адм. „Свободи".



## ГОРЮЧІ МІНЕРАЛИ.

До горючих річей належить: сірка, торф (болотнипа), земляни вугіль. Всім відома жовтувата сірка, од якої коли запалити її, почуваеться такий задушливий запах. Їх багато знаходять коло огневих гір (вульканів). Сі гори із середини землі викидають полумя, а разом з ним тече мішанина з розтоплених металів, і виходить також сірчана пара. Пара ся осідае порошком на скелях: його збірають розтоплюють, аби очистити від примішок, і виливають у деревяні форми, що складаються з двох брусків з жолобами: бруски складаються так, що виходять палічки сірки, які ми й бачимо у продажу. Сірку знаходять також у сполученні із залізом і з иншими металями. Видобути її з руди не важко: руду розбивають на шматки і розпікають, сірка обертаеться в пару й через трубу переходить у казан, де холоне й осідае. Із сірки здобувають сірчаний квас (купервасна олія або вітріоль), яку вживаеться н фабриках та заводах.

Другий ще міцнійший квас, салітровий здобувають із салітри. Салітру знаходять у горах, де вона лежить шарами; потрібна вона найбільше для виробу пороху. який складаеться із салітри, сірки й вугілю.

Торф і земляний вугіль вживаються замість дрв на паливо; се паливо особливо цінне там, де обмаль лісів, як от у наших степах, або де їх винищено. Торф витворюеться в болотах із тих, що перегнивають рослин як мох инші рослини перегнивають у воді; на їхніх рештках виростають нові і так само гниють, і т. д., тому торф иноді заховуеться під землею досить глибоко; чим глибше він залягае, тим ліпше. Хто ходив по болотах, той знае, як часом земля коливаеться під ногами, видавлюючи чорну грязь; такий торфяний грунт. Болото висушують і потім вирізують торф шматками, або місцями у ямах рідкий торф, щоб розтерти грудки, і потім звозять його в сушильні, де з нього роблять плитки, які й уживають замість дров. Гарний торф горить сливе без кептяги і без задушливого паху.

Утворення земляного вугілю схоже з утворенням торфу; але тут ще вдавну давнину перегнили в землі величезні водяні рослини і цілі ліси таких дерев, яких тепер і нема; їх занесло піском, глиною придавило камінням і землю так, що всі рештки від тих рослин щільно стиснулися і обернулися за безліч часу в чорний твердий, як камінь вугіль. Земляний вугіль знаходиться під землею на великій глибині. Найліпший земляний вугіль — се антрацит; він залягае в нас на захід од ріки Дону. Оскільки вигідне таке паливо, видко вже з того, що в тих місцях, де е сей вугіль, він дешевший кілька разів за найліпші дрова.

З рослин, що обернулись під землею у вугіль, витворився ще один камінь — графіт. Його бачив кожний в олівцях; його ламають у горах, розпилюють на брусочки, розрізують на плиточки і вклеюють у деревяну оправу.

Нарешті вчені дізналися, що і алмаз — таксамо перепінакшений вугіль; вугіль в нім обернувся в кришталь, себто мае правильну форму. Се могло зробитися тільки під впливом страшного жару, який бувае під землею. Альмаз обточують, вишліховують, щоб він, гранчастий, дуже блищав, і продають під назвою брилянта (діяманта). Дрібненькі шматочки його, вставлені в оправу вживаються шклярами для різання шкла у вікнах. Кращі альмази знаходять у теплих краях.

**В. КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".**